

ΚΡΑΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΕΝ ΜΕΣΩ ΑΒΕΒΑΙΟΤΗΤΑΣ

Φειδίας Θεοφάνους

Ως αποτέλεσμα μακροχρόνιων στρεβλώσεων, της πανδημίας καθώς και των γεωπολιτικών δρώμενων η παρούσα κατάσταση των οικονομικών δεδομένων που αντιμετωπίζουν οι πολίτες χειροτερεύει. Η κρατική παρέμβαση στο παρόν στάδιο καθώς και στο μέλλον καθίσταται επιβεβλημένη για την οικονομική επιβίωση μιας σημαντικής μερίδας της κοινωνίας μας. Η ανάγκη για τη βέλτιστη απόδοση με το χαμηλότερο δυνατό κόστος για τον φορολογούμενο πολίτη επιτάσσει τον σχεδιασμό της όποιας κρατικής παρέμβασης ως μέρος μιας ευρύτερης και στοχευμένης στρατηγικής αντιμετώπισης της οικονομικής αβεβαιότητας. Το παρόν άρθρο σκιαγραφεί μια σειρά από βασικά στοιχεία τα οποία μπορούν να αξιοποιηθούν στο πιο πάνω εγχείρημα.

1. Διάγνωση δεδομένων και γενεσιουργών αιτίων:

Το πρώτο και κύριο στοιχείο μιας δέουσας στρατηγικής αποτελεί η σωστή διάγνωση των δεδομένων καθώς και των εν δυνάμει γενεσιουργών αιτίων. Μια λάθος διάγνωση μπορεί να οδηγήσει σε ανάρμοστες πολιτικές αποφάσεις σε μια χρονική στιγμή όπου δεν υπάρχει περιθώριο σπατάλης δημοσίων πόρων. Ενδεικτικό παράδειγμα του προαναφερθέντος αποτελεί ο υπό συζήτηση τρόπος επίλυσης του στεγαστικού ζητήματος. Μια στατική και επιφανειακή προσέγγιση στο στεγαστικό ζήτημα δύναται να υποδείξει την οδό της επιδότησης ενοικίου ως την αρμόδια πολιτική επίλυσης. Συνεπεία μιας στατικής προσέγγισης, ο φορολογούμενος επωμίζεται το κόστος της επιδότησης με προσωρινό και περιορισμένο αντίκρυσμα.

Αντιθέτως, μια ολιστική προσέγγιση αναγνωρίζει και αναδεικνύει την εξωτερική ζήτηση στο τομέα των ακινήτων ως ένα καθοριστικό παράγοντα απορρύθμισης του κόστους στέγασης με τη μισθολογική πραγματικότητα της Κύπρου. Ως εκ τούτου, η ολιστική προσέγγιση δύναται να υποδείξει την οδό της νομικής ρύθμισης μέσω

θέσπισης ορίου στον όγκο αγοράς ακινήτων από ξένους υπηκόους ως την αρμόδια πολιτική επίλυσης. Επομένως, ως αποτέλεσμα μιας ολιστικής προσέγγισης, ο φορολογούμενος ελαφρύνεται με χαμηλότερο κόστος στέγασης χωρίς καμία φορολογική επιβάρυνση καθώς η νομοθετική οδός δεν συνεπάγεται ουσιαστικών επιπρόσθετων κρατικών δαπανών.

2. Συνετή επιλογή οικονομικών εργαλείων:

Το δεύτερο στοιχείο που μπορεί να ενισχύσει την αποτελεσματικότητα μιας εν δυνάμει κρατικής οικονομικής στρατηγικής βασίζεται στην επιδίωξη μιας συνετούς επιλογής οικονομικού εργαλείου. Καθώς η οικονομική πολιτική απαρτίζεται από σωρεία εργαλείων προώθησης οικονομικών στόχων, μια συνετή επιλογή αξιοποιεί τα εργαλεία τα οποία επιτυγχάνουν τον όποιο σκοπό με το χαμηλότερο δυνατό κόστος. Επί τούτου, δύναται να λεχθεί ότι τα τελευταία 2 χρόνια η έννοια και το εργαλείο της «παροχής κινήτρων» υπό τη μορφή επιδότησης έχει χρησιμοποιηθεί πέραν του δέοντος.

Η οικονομική θεωρία επί του θέματος τονίζει το ότι μια τέτοια πολιτική κρίνεται ως ορθή, υπό προϋποθέσεις. Μεταξύ άλλων, τονίζεται η εξέταση της προοπτικής εναλλακτικών μεθόδων όπως, για παράδειγμα, η νομοθετική ρύθμιση. Η τελευταία δύναται να επιτύχει το ίδιο αποτέλεσμα χωρίς το κόστος της επιδότησης που συχνά επιλέγει η Πολιτεία. Για παράδειγμα, η αυξημένη χρήση φιλικότερων προς το περιβάλλον οχημάτων, εξοπλισμών κ.τ.λ. επιτυγχάνεται από μια νομοθετική ρύθμιση που επιβάλλει την απόσυρση των παλαιότερων μετά από ένα εύλογο χρονικό διάστημα. Δεν αποτελεί ανάγκη η επιδότηση σε καταναλωτές που ούτως ή άλλως θα προέβαιναν σε τέτοια κίνηση.

3. Αναγνώριση εφικτών και ανέφικτων στόχων:

Το τρίτο στοιχείο αποτελεί η κατανόηση των οικονομικών δεδομένων που δύνανται να επηρεαστούν διαμέσου κρατικής παρεμβάσεως και η διασαφήνιση του απαιτούμενου χρονικού πλαισίου για την επιζητούμενη μεταβολή. Εξίσου σημαντική είναι η κατανόηση των δεδομένων που δεν μπορούν να τύχουν ουσιαστικής μεταβολής. Συνεπεία αυτής της κατανόησης μπορούν να ληφθούν στοχευμένα καθώς και προληπτικά μέτρα που να μειώνουν τα όποια προβλήματα κατά καιρούς αντιμετωπίζουμε. Ενδεικτικό παράδειγμα του προαναφερθέντος αποτελεί η αύξηση τιμών στις πλείστες δαπάνες των καταναλωτών. Σημειώνεται και τονίζεται ότι αυτές οι τάσεις παρατηρούνται εδώ και μήνες. Από τον περασμένο Οκτώβριο μάλιστα υπήρξαν εκκλήσεις για κρατική προετοιμασία σε μια περίοδο όπου επαναπαυόμασταν κρατικά δια της ψευδαίσθησης περί της φύσεως και του εύρους του αναδυόμενου πληθωρισμού.

Συγκεκριμένα, προτάθηκε η ιδέα πως «Μια συνειδητή πολιτική εξασφάλισης στρατηγικών αποθεμάτων ενέργειας και άλλων βασικών αγαθών θα μας επιτρέψει να έχουμε ένα περιθώριο αντίδρασης σε περίπτωση ανοδικών διακυμάνσεων τιμών και μειωμένης προσφοράς». Η εφαρμογή αυτής της πρότασης ίσως ευκόλυνε κατά πολύ την παρούσα. Τα υφιστάμενα δεδομένα επιτάσσουν την επανεξέτασή της καθώς και μια πιο σοβαρή προοπτική υλοποίησης της. Προς αυτή την κατεύθυνση ίσως βοηθήσει η υπενθύμιση πως βραχυπρόθεσμα το κράτος δεν μπορεί να μεταβάλει ριζικά τις τιμές των εισαγόμενων προϊόντων. Μπορεί όμως να ρυθμίσει αντισταθμιστικά έξοδα όπως το κόστος στέγασης που αποτελεί τη μερίδα του λέοντος στα έξοδα των νοικοκυριών που βιώνουν την κατ' αναλογία υψηλότερη διάβρωση του βιοτικού τους επιπέδου επί της παρούσης.

4. Ειλικρίνεια και σοβαρότητα:

Το τέταρτο στοιχείο παρέχει η ανάγκη για ειλικρίνεια και σοβαρότητα στη σχέση κράτους-πολίτη. Προάγεται τελευταίως ότι η δεινή οικονομική κατάσταση που βρισκόμαστε αποτελεί εν πολλοίς το αποτέλεσμα της πανδημίας καθώς και του πολέμου στην Ουκρανία. Αυτό δυστυχώς δεν ευσταθεί στον βαθμό που υποστηρίζεται, τουλάχιστον στο υφιστάμενο χρονικό σημείο. Η σημερινή οικονομική κατάσταση καθορίστηκε εν πολλοίς από το άθροισμα των επιπτώσεων τριών διαδοχικών κρίσεων καθώς και των πολιτικών που υιοθετήθηκαν για την αντιμετώπιση τους.

Εκ των βασικών κατάλοιπων της κρίσης του 2013, η απορρύθμιση των εργασιακών σχέσεων καθώς και η αποσύνδεση του τομέα των ακινήτων με τις δυνατότητες του διάμεσου εργαζομένου αποτελούν θεμελιακά αίτια της σημερινής οικονομικής δυσκολίας. Ομοίως, η επιλεχθείσα διαχείριση της πανδημίας εισήγαγε στρεβλώσεις πέραν του δέοντος στη λειτουργία της αγοράς. Οι συνέπειες των πιο πάνω δεν μπορούν να παραγνωρίζονται και να αποδίδονται εξ ολοκλήρου στον πόλεμο, του οποίου τον πλήρη οικονομικό αντίκτυπο δεν έχουμε αρχίσει να αισθανόμαστε αναλογικά. Η κατάσταση θα επιβάλει νέα μέτρα και ως εκ τούτου η ειλικρίνεια και η σοβαρότητα είναι εκ των ων ουκ άνευ.

5. Κοινωνικοοικονομικός αντίκτυπος:

Το πέμπτο στοιχείο και συναφές με το τέταρτο, αποτελεί ο τρόπος και η αναλογία με τον οποίο επωμίζονται οι διάφορες κοινωνικοοικονομικές ομάδες το όποιο κόστος κατά καιρούς απαιτείται, εύλογα και μη. Δύναται να λεχθεί για παράδειγμα ότι την τελευταία δεκαετία οι εργαζόμενοι κατέβαλαν μεγαλύτερο κόστος απ' ότι οι εργοδότες. Και αυτό συνεχίζει να ισχύει παρά την τεράστια στήριξη που κατέβαλε το κράτος στους τελευταίους μέσω του φορολογούμενου. Από ηλικιακής πλευράς, υπενθυμίζεται επίσης το κόστος που κατεβλήθει ποικιλοτρόπως την

τελευταία δεκαετία από τους νέους οι οποίοι επί της παρούσης προβλέπεται ότι θα έχουν χαμηλότερο βιοτικό επίπεδο σε σύγκριση με αυτό των προηγούμενων γενεών.

Αυτά βεβαίως αναφέρονται για να επισημανθεί πως δεν μπορεί να ζητηθεί από τις ίδιες ομάδες να επωμιστούν περαιτέρω βάρος, καθώς η κατάστασή τους είναι οριακή. Παράλληλα, το κράτος δεν μπορεί να στηρίξει τους πάντες. Αντ' αυτού, πρέπει να θέσει κάποιες προτεραιότητες. Η Πολιτεία δύναται να δράσει με συνέπεια αξιοποιώντας το ίδιο πνεύμα που τη διακατείχε κατά την έναρξη της πανδημίας αποσκοπώντας στην προστασία των ευάλωτων ομάδων. Στην παρούσα φάση οι κριτικά οικονομικά ευάλωτοι είναι κυρίως οι χαμηλοσυνταξιούχοι, οι οικογενειάρχες και οι νέοι. Υπογραμμίζεται ότι η αξιοπρεπής και δημιουργική επιβίωση των τελευταίων ισοδυναμεί με τη μακροχρόνια επιβίωση της κοινωνίας μας. Εάν επιθυμούμε να έχουμε μια κοινωνική συνέπεια καθώς και συνέχεια είναι απαραίτητο όπως η επιβάρυνση των νέων περιοριστεί στο ελάχιστο δυνατό. Αν δεν μπορούν να επιβιώσουν οικονομικά οι νέοι η κοινωνία μας έχει αυτόματα ημερομηνία λήξης.

6. Προσήλωση στις πραγματικές συνθήκες διαβίωσης:

Η στοχοπροσήλωση σε συγκεκριμένους οικονομικούς δείχτες όπως για παράδειγμα το ΑΕΠ και το χρέος επί του ΑΕΠ έχει δυστυχώς θολώσει την αντίληψη μας γύρω από τις συνέπειες της αυξανόμενης ανισότητας. Εν τη παρουσία τάσεων αυξανόμενης ανισότητας μπορεί παράλληλα να διαβρώνεται το βιοτικό επίπεδο μιας σημαντικής μερίδας του πληθυσμού παρά την όποια αύξηση του ΑΕΠ. Αυτό αποτελεί και ένα εκ των φαινομένων που παρατηρήθηκαν τα τελευταία χρόνια. Επομένως, πέραν των στόχων στους γενικούς δείκτες της οικονομίας, ενδείκνυται και η εστίαση στις πραγματικές συνθήκες που βιώνουν οι πολίτες. Χρειαζόμαστε την εισαγωγή μιας νέας εργαλειοθήκης στη διεξαγωγή οικονομικής πολιτικής που να καλύπτει και την ανάγκη για κοινωνική ευημερία και ανέλιξη των αδύναμων στην Πολιτεία μας.

Μέρος αυτής της αναθεωρημένης προσέγγισης πρέπει να αποτελεί και ένας πιο ανθρώπινος προσδιορισμός του τί θεωρούμε επιτυχή οικονομική διαχείριση. Η αδόκιμη αντίληψη του δήθεν "success story" της προηγούμενης δεκαετίας ενόσω υποθηκεύετο η προοπτική μιας ολόκληρης γενιάς για αξιοπρεπή διαβίωση, για παράδειγμα, δεν προτείνεται για μίμηση στον τρόπο αντιμετώπισης των υφιστάμενων προκλήσεων. Στην παρούσα, εκ των ενδεικνυόμενων κριτήριων επιτυχίας, μπορούμε να υιοθετήσουμε την μείωση του αριθμού των ατόμων που ζουν κάτω από το όριο της φτώχειας καθώς και την αύξηση του αριθμού των νέων που ανεξαρτητοποιούνται οικονομικά με ευοίωνη προοπτική κάλυψης των αναγκών στέγασης και τεκνογονίας. Αυτοί οι στόχοι βεβαίως δεν μπορούν να

επιτευχθούν αφεαυτών. Χρειάζεται η σωστή κατανόηση και αξιοποίηση των αναλλοίωτων νόμων που διέπουν την λειτουργία της οικονομίας με τη δέουσα σύζευξη της αρμόδιας κρατικής επιτήρησης.

7. Ανανέωση κοινωνικού συμβολαίου:

Εν συνεχεία του προαναφερθέντος δύναται να λεχθεί πως οι υφιστάμενες δομές της Πολιτείας αδυνατούν να αντεπεξέλθουν στο επίπεδο που ίσως απαιτηθεί στις επερχόμενες προκλήσεις. Χρειάζεται ανασύνταξη και ανασυγκρότηση δυνάμεων. Είναι ανάγκη όπως ξεκινήσει η συζήτηση για ένα νέο κοινωνικό συμβόλαιο. Χωρίς αμοιβαία συνεργασία, σύμπλευση, αλληλοϋποστήριξη και ενότητα, τα εμπόδια θα είναι ανυπέρβλητα. Βασικό κομμάτι αυτού του συμβολαίου αποτελεί και το μισθολογικό ζήτημα του οποίου ο τρόπος επίλυσης στην παρούσα φάση δύναται να καθορίσει την πορεία της χώρας μας για την επόμενη δεκαετία. Άλλωστε, η απορρύθμιση των εργασιακών σχέσεων, ένα εκ των αποτελεσμάτων των μνημονιακών πολιτικών που ακολουθήθηκαν μετά τη κατάρρευση του 2013, εξηγεί σε μεγάλο βαθμό το σημερινό δυσανάλογο κόστος ζωής για μεγάλα κοινωνικά σύνολα.

Τονίζεται πως είναι θεμιτή η μείωση των υπερβολών που διέπουν τις εργασιακές σχέσεις εφόσον αυτές αποτελούν τροχοπέδη στην ανάπτυξη. Αυτό βεβαίως ισχύει αμφίπλευρα. Δεν κοστίζει στην οικονομία μονάχα μια ενδεχομένως χαμηλή αποδοτικότητα εκ των εργαζομένων. Κοστίζει επίσης και η εκμετάλλευση των εργαζομένων από τους εργοδότες τους. Πρέπει να εξευρεθούν συνέργειες με ρεαλιστικές προσδοκίες. Δεν μπορούμε να επιζητούμε για παράδειγμα αυξημένη παραγωγικότητα από εργοδοτικές σχέσεις που δεν ανταποκρίνονται στο κόστος ζωής χωρίς ουσιαστική προοπτική βελτίωσης.

8. Μεταβολή διεθνούς περιβάλλοντος:

Κατά την προαναφερθείσα και αναγκαία ανανέωση του κοινωνικού μας συμβολαίου δύναται να συμβάλει η προσδοκώμενη μεταβολή του διεθνούς κοινωνικοοικονομικού περιβάλλοντος. Ένεκα προϋπάρχουσων τεχνολογικών τάσεων, πρέπει να αναμένουμε πως η αντικατάσταση του εργατικού δυναμικού με νέα τεχνολογικά προϊόντα θα μεταβάλει δραστικά την υφιστάμενη αγορά εργασίας. Βεβαίως και θα δημιουργηθούν νέες θέσεις. Αυτό όμως δεν συνεπάγεται κατ' ανάγκη πως αυτές θα αναπληρωθούν από το εργατικό δυναμικό του οποίου η απασχόληση θα δεχθεί πλήγμα ένεκα της τεχνολογικής προόδου. Θα πρέπει να θεσπίσουμε ουσιαστικά προγράμματα επανεκπαίδευσης του εργατικού δυναμικού μας εάν επιζητούμε την βέλτιστη δυνατή αξιοποίησή του καθώς και το ελάχιστο δυνατό πλήγμα ένεκα της τεχνολογικής προόδου. Επιπρόσθετα, οι διάφορες προτάσεις που προβάλλονται για εισαγωγή ξένου ανθρώπινου δυναμικού ίσως

αποβούν ευρέως επωφελείς εάν υλοποιηθούν με γνώμονα το επερχόμενο τεχνολογικό αντίκτυπο στην αγορά εργασίας.

9. Προετοιμασία για διάφορα σενάρια κρίσεων:

Όσον αφορά τις προσδοκώμενες αβεβαιότητες του διεθνούς συστήματος, οφείλουμε να καταρτίσουμε σχέδια στρατηγικής ανταπόκρισης για διάφορα σενάρια τα οποία δύνανται να εξελιχθούν το επόμενο χρονικό διάστημα. Επί παραδείγματι, ποια η κρατική μας εσωτερική πολιτική στην περίπτωση που επεκταθεί ο υφιστάμενος πόλεμος στην Ουκρανία; Είμαστε έτοιμοι να προστατεύσουμε την ευημερία των πολιτών μας σε μια εν δυνάμει ενεργειακή ή/και επισιτιστική κρίση σε περίπτωση μακράς παράτασης του πολέμου; Τι πράττουμε σε περίπτωση αύξησης των υφιστάμενων προβλημάτων στις εφοδιαστικές αλυσίδες προσφοράς;

Τα πιο πάνω προτάσσουν την ανάγκη επανεξέτασης και ανακατάταξης των κρατικών μας προτεραιοτήτων, δυνατοτήτων καθώς και αντανakλαστικών. Τα χρόνια που σύσσωμη η Κύπρος ευημερούσε επί του τουρισμού, του τομέα των ακινήτων και των υπηρεσιών έχει πιθανώς παρέλθει ανεπιστρεπτί. Χρειάζεται να λάβουμε σοβαρά υπόψη την προσαρμοστικότητα μας καθώς και τον βαθμό αυτάρκειας μας σε μια σειρά από κομβικούς τομείς για την κρατική μας επιβίωση και κοινωνικοοικονομική μας ευημερία. Αυτά θα αποτελέσουν ίσως τους καθοριστικούς παράγοντες για την επιτυχία μας τα επόμενα χρόνια.

Συμπερασματικά:

Δύναται να λεχθεί ότι ένεκα της παρούσης αβεβαιότητας καθίσταται επιτακτική η ανάγκη για μια ολοκληρωμένη οικονομική στρατηγική με στόχο την προστασία του βιοτικού μας επιπέδου. Απαραίτητη προϋπόθεση για την επίτευξη του πιο πάνω στόχου αποτελεί η δέουσα διάγνωση των δεδομένων καθώς και των εν δυνάμει γενεσιουργών αιτίων. Αυτό μπορεί να επιφέρει τη συνετή επιλογή οικονομικών εργαλείων και πολιτικών προς την επίτευξη των κρατικών μας στόχων. Στην εν λόγω πορεία, είναι απαραίτητο όπως η σχέση κράτους-πολίτη διέπεται από ειλικρίνεια και σοβαρότητα καθώς οι εξελίξεις ίσως επιβάλουν νέα μέτρα.

Σε αυτό το ενδεχόμενο η πολιτεία οφείλει να αναλογισθεί και τον εν δυνάμει κοινωνικοοικονομικό αντίκτυπο που οι πολιτικές της επιφέρουν. Εάν οι τελευταίες, για παράδειγμα, συνεχίσουν να δυσχεραίνουν τη δυνατότητα οικονομικής επιβίωσης της νεότερης γενιάς, τότε θα τεθεί εν αμφιβόλω η πραγματική προοπτική μας για δημογραφική και επομένως κοινωνική συνέχεια. Βεβαίως, η ανανέωση εφ' όλης της ύλης του κοινωνικού μας συμβολαίου αποτελεί προαπαιτούμενο για την εξεύρεση της χρυσής τομής στα προαναφερθέντα. Στην

προκείμενη διαδικασία οι αποφάσεις μας θα πρέπει να ληφθούν με γνώμονα τη μεταβολή του διεθνούς περιβάλλοντος καθώς και την αρμόδια προνοητικότητα για τα διάφορα σενάρια κρίσεων τα οποία θα κληθούμε να αντιμετωπίσουμε το επόμενο διάστημα. Εν μέσω μιας γενικευμένης αβεβαιότητας, οφείλουμε να παραμείνουμε προσηλωμένοι στη βελτίωση των πραγματικών συνθηκών διαβίωσης των πολιτών.